

Katolik Kilisesi İlmihali'nde Diğer Dinler*

MICHAEL L. FITZGERALD**

Çeviri: Yrd. Doç. Dr. Kemal POLAT***

Giriş

“Kilise dışında kurtuluş yoktur”. Bu cümle, Katolik Kilisesi İlmihali (CCC)'nin 846. paragrafının ilk cümlesidir. Kilise Babaları tarafından sıkça tekrar edilse de, bu cümlenin aslında nasıl anlaşılması gerektiği sorusu² akla gelebilir. İlmihal'de, bu cümlenin olumlu olarak anlaşılması durumunda, tüm kurtuluşun, kurtuluşun başı olan İsa'dan, İsa'nın bedeni olan kilise vasıtasıyla geldiği anlamında olduğundan bahsedilmekte-

* Bu çalışma, *Islamochristiana*, c. 19 (1993), s. 29-41'de yer alan, Michael L. Fitzgerald'ın “Other Religions in the Catechism of the Catholic Church” adlı makalesinin tercümesidir.

** Monsenyör Michael L. Fitzgerald, 1937 yılında Walshall, İngiltere'de doğmuştur. 6 Ocak 1992 tarihinde, Papa II. Jean Paul tarafından Piskopos olarak atanmıştır. Afrika Misyonerler Cemiyeti'nin bir üyesi olan Fitzgerald, PISAI (Pontificio Istituto Studi di Arabi e d'Islamistica – Papalık Arap ve İslâm Araştırmaları Enstitüsü) başkanlığı yapmıştır. Fitzgerald, 1987'den beri Papalık Dinler arası Diyalog Kurulu'nun başkanlığını yürütmektedir.

*** Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Öğretim Üyesi.

1 Katolik Kilisesi İlmihali henüz İngilizce yayınlanmadığından, verilen tüm referanslar Fransızca baskıdır. *Catéchisme de l'Eglise catholique*, Mame/Plon, 1992. Parantez içindeki sayılar paragraf numaralarını belirtmektedir. Çeviriler tarafıma aittir. (Çevirenin Notu: Katolik Kilisesi İlmihali 1997 yılında İngilizce'ye çevrilmiştir) İkinci Vatikan Konsili'ne ait belgelerden alıntı yapılırken kaynak olarak, Austin P. Flannery (ed.), *Documents of Vatican II*, new revised edition 1984 kullanılmıştır. Kullanılan kısaltmalar:

AG – *Ad gentes*. Kilisenin Misyonerlik Faaliyetleri Hakkındaki Emir

DG – *Dignitatis humanae*. Dinsel Özgürlük Bildirisi

GS – *Gaudium et spes*. Modern Dünyada Kiliselerin Yeri Hakkındaki Piskoposluk Yasası

LG – *Lumen gentium*. Kilise Hakkındaki Dogmatik Yasa

NA – *Nostra aetate*. Kilise'nin, Hıristiyan Olmayan Dinlerle Olan İlişkisi Hakkındaki Bildiri

UR – *Unitatis redintegratio*. Ekümenizm Hakkındaki Emir.

2 Bu konu hakkında bkz. Francis A. Sullivan, *Salvation outside the Church? Tracing the history of the Catholic response*, New York/Mahwah, Paulist Press, 1992.

dir. İlmihal daha sonra, II. Vatikan Konsili'nin en önemli belgelerinden biri olan, Kilise'nin Dogmatik Yasası'ndan bir alıntı yaparak, kurtuluş için neden Kilise'nin gerekli olduğunu şu şekilde açıklamaktadır:

Bir tek Mesih (İsa) uzlaştırıcıdır ve kurtuluş için yegâne yoldur. Mesih, bugün bedenen yanımızdadır. Mesih'in bedeni kilisedir. O (İsa), inanç ve vaftizin önemini açıkça belirterek aynı zamanda, insanın vaftiz olarak içine girdiği Kilise'nin gerekliliğini belirtmiştir. Bundan ötürü, Katolik Kilisesi'nin Tanrı tarafından İsa aracılığıyla kurulduğunu bildiği halde, içine girmeyi veya içinde kalmayı reddeden kişi için kurtuluş yoktur (LG 14).

Uzlaşmaz görünen bu ifade, kuralın kendi hatası dışında İsa'dan ve Kilise'den haberdar olmayanlar için uygulanamayacağı şeklinde kısıtlanmıştır (847). Bu durum, yukarıdaki belgeden bir alıntı ile şu şekilde desteklenmiştir:

Kendi hataları dışında, İsa'nın İncilinden veya Kilisesi'nden haberdar olmayan, fakat yine de, içten bir kalple Tanrı'yı arayan ve nezaketle hareket eden, kendi bilinçleri aracılığıyla Tanrı'nın onlardan istediklerini hisseden ve bu yönde yaşamaya çalışanlar da sonsuz kurtuluşa kavuşacaklardır (LG 16).

Takip eden paragrafta ise II. Vatikan Konsili'nin, Kilise'nin misyonerlik faaliyetleri hakkındaki emrinden alıntı yapılarak, Tanrı'nın sadece kendine has metotlarla, insanları kurtuluşun yolu olan inanca döndürebileceğini, bununla beraber, Kilise'nin "hâlâ tüm insanları Hıristiyanlığa çağırma sorumluluk ve kutsal hakkının devam ettiği" (AG 7) belirtilmiştir (848).

Yukarıda bahsedilen üç kısa paragraftan da görülebileceği gibi CCC, bir taraftan kurtuluş için Kilise'nin gerekliliğini vurgularken, diğer taraftan da bu gerekliliğin (belirli şartlar altında) atlanabileceğini belirtmektedir. CCC yukarıdaki paragraflarda "hata"nın tanımını tam olarak yapmamış, "İncil ile Kilise'den haberdar olmama"nın tam olarak ne anlama geldiğini açıklamamış, ayrıca diğer dinlerden de hiç bahsetmemiştir. Bu konulara daha sonraki paragraflarda değinilmiştir. Bunları incelemeye önce, bu konuların CCC'nin genel çerçevesi içinde ne durumda olduğunun belirlenmesi akıllıca olacaktır. Bu bölümde, CCC'nin diğer dinler hakkında ne gibi hükümler verdiği analiz edilecek daha sonrasında ise, CCC içerisinde diğer dinlere yapılan atıflar ve yine CCC içerisinde yer alan, diğer dinleri ilgilendirebilecek olan konulardan bahsedilecektir. Burada amaçlanan ise, CCC'nin diğer dinler hakkında gerçekte ne söyle-

diğini açıklamaktır. Ne söylemediği veya ne söylemesi gerektiği hakkında hiçbir yorum yapılmamıştır.

Genel Çerçeve

CCC, bir *giriş* bölümü ile başlar. Giriş bölümünde inancı yaymanın öneminden, İlmihal'in yapısından ve nasıl kullanılması gerektiğinden bahsedilir. Giriş bölümünden sonra ise CCC, dört bölüme ayrılır. *Birinci Bölüm*, inancın açıklanmasını Katolik geleneğe göre Hıristiyanların sahip olduğu inançlara dair bir açıklamayı içerir. *İkinci Bölüm* Hıristiyanlığın sırrının kutlanmasına temas eder ve aynı şekilde toplu ibadetlere (liturg-y) ve kutsal ayinlere değinir. *Üçüncü Bölüm* İsa'nın yolunda yaşamının nasıl olduğundan ve Hıristiyan inancının ahlâkî sonuçlarından bahsederken, son olarak *Dördüncü Bölüm* ise Hıristiyanlıkta dua konusunu işler.

CCC'nde, Hıristiyanlığın diğer dinlerle olan ilişkisi, Birinci Bölüm'ün Kilise hakkındaki kısmında incelenir. CCC'nin Birinci Bölümü, Havarilerin İtikadı (Apostles' Creed) üzerine kurulmuştur. "Havarilerin İtikadı'na bu isim verilmiştir. Çünkü bu, Havarilerin neye inandıklarının güvenilir bir özetidir" (194). Bu İtikat, 12 başlıktan (article) oluşur. Bu başlıklar-dan dokuzuncusu, "Kutsal Katolik Kilisesi'ne İnanıyorum" dur.

CCC, ilk olarak Kilise'nin ilâhî plan içindeki yerini ve Kilise'ye değişik Kutsal Kitaplarda verilen ve her biri Kilise'nin değişik yönlerini vurgulayan isimleri –ağıl, alan, ev, tapınak, yüksekteki Kudüs- açıklar (751–757). Devamında ise, Kilise'nin köklerini, kuruluşunu ve misyonunu açıklar. Burada II. Vatikan Konsili'nin şu öğretisi hatırlanır: Kilise, dünyanın başından beri görünür biçimde mevcuttur; Kilise, İsrail halkının tarihinde hazırlanmış; Mesih ile kurulmuş; Kutsal Ruh (Spirit) tarafından açıkça gösterilmiş ve zamanın bitimine kadar var olmaya mukadder kılınmıştır (krş. LG 2) (759–769). Daha sonra CCC, Kilise'yi "bir sır" olarak tanımlamıştır. Kilise, her ne kadar tarihin içinde var olsa da, tarihin üzerindedir. Bundan ötürüdür ki, "iman gözü" ile görülmelidir (770).

Daha sonraki paragraflar Kilise'yi; tek, kutsal, evrensel (catholic) ve havarisel (apostolic) olmasından ötürü, Tanrı'nın Halkı, Mesih'in Bedeni ve Kutsal Ruh'un Tapınağı olarak tanımlar (781–810) –işte tam bu noktada CCC, Kilise'nin yapısı ve üyeleri ile (871–945), Kilise'nin diğer dinlerle olan ilişkisine değinir. Daha sonrasında ise, dikkatler azizler birliğine (communion of saints) (946-961), Mesih'in ve Kilise'nin annesi olan Meryem'e çevrilir (963-975).

Kilise ve Dinler

İnanç Esası, Katolik Kilisesi'ne inanıyorum der. Ama burada bahsedilen Katolik kelimesi ne anlama gelir? Bu kelime, iki anlama işaret eder. Kilise, Katolik'tir (evrenseldir), çünkü "Kilise içinde Mesih, vardır" ve bunun sonucu olarak Kilise, Mesih'ten, "kurtuluşun bütün yollarını" alır (AG 6) (830). Fakat aynı zamanda Kilise, Mesih tarafından bütün insanlık için görevlendirilmiş olduğundan dolayı da Katolik'tir.

Tüm insanlar Tanrı'nın yeni halkına katılmaya çağrılır. Bu Halk, bu yüzden bir taraftan teklifini korurken, diğer taraftan Tanrı'nın iradesi yerine gelsin diye bütün dünyada ve bütün çağlarda yayılmak durumundadır (LG 13) (831).

Bu demektir ki, Kilise, nerede bulunursa bulunsun, dünyanın hangi köşesinde olursa olsun, Katolik'tir, çünkü (dünyadaki diğer kiliselerle) bir bütünlük içindedir ve bu bütünlük dünyanın diğer yerlerindeki kiliselerle devam ettikçe, Roma'daki Kilise yönetiminde yardımseverlik içinde ilerler (832-835).

Bu durumda kimler Katolik Kilisesi'ne mensuptur? Bu soru, CCC tarafından 836. paragrafın başlığı olarak sorulmuş ve Kilise hakkındaki aynı doküman tarafından şöyle bir cevap verilmiştir:

Tüm insanlar, bu Katolik Birliğe (Tanrı'nın Halkına), değişik yollarla ona mensup olmaya ve onunla ilişkili³ olmaya, Katolik müminler, Mesih'e inanan diğer insanlar ve nihayet Tanrı'nın lütfu ile kurtuluşa davet edilen bütün insanlıkla birlikte olmaya çağrılır (LG 13) (836).

Bir sonraki (839. paragraftan önceki) başlık ise "Kilise ve Hıristiyan olmayanlar"⁴ dir. CCC, burada, Kilise Yasası'nın, yukarıdaki mantığa benzer bir mantık öne süren bir bölümünden alıntı yapar:

Onlar ki, çeşitli sebeplerle, henüz İncil'e ulaşamamış ve Tanrı'nın Halkı ile ilişkili olamamışlardır (LG 16) (839).

İki paragraf da Kilise'nin Yahudi Cemaat ile olan ilişkisinden bahseder. Bu paragraflarda, "Diğer Hıristiyan olmayan dinlerden farklı olarak

3 Orjinal Latince metinde burada kullanılan kelime *ordinantur*dur. Bu kelime, belki de "ilişkili (related)"den daha organik bir anlam içermektedir. *Ordinantur* kelimesi sıklıkla "nasip olmak, mukadder kılmak (ordain)" olarak da çevrilir.

4 CCC'nin burada, Papa II. Jean Paul tarafından Roma Katolik Kilisesi'nin yapısını yeniden düzenlerken de kullandığı, 28 Haziran 1988 tarihli *Pastor Bonus Papalık Yasası*'ni takip etmemesi bir talihsizliktir. İşbu belgede, olumsuz bir anlam içeren "Hıristiyan olmayan" terimi kullanılmamıştır. Bunun sonucunda, Papalık Hıristiyan Olmayanlar Sekreterliği, Papalık Dinler arası Diyalog Kurulu'na dönüştürülmüştür.

Yahudi inancı, Tanrı'nın Eski Ahit'teki tecellisinin bir sonucudur" (839) denilmektedir. Bu sebeple Yahudilik, kurtuluş tarihinde ayrı bir yerde tutulmuştur. Her ne kadar Eski Ahit, Mesih tarafından Yeni Ahit ile değiştirilmişse de, Yahudi Cemaati (CCC bünyesinde) hala ayrı bir yere sahiptir. Burada Paul'un Romalılara yazdığı mektuptan bir alıntı yapılmıştır: "Oğulluk, zafer, ahitler, yasaların bağışlaması, tapınma ve verilen sözler onlarındır; atalar ve ırkları sebebiyle, kan bağına göre Mesih onlarındır" (Rom 9:4-5), çünkü "Tanrı'nın lütufları ve çağrısı değiştirilemez" (Rom 11:29) (839-840).

Kilise'nin Müslümanlarla olan ilişkisi hakkındaki sıradaki paragraf ise sadece Kilise Yasası'ndan bir alıntı ile sınırlı kalmıştır:

Kurtuluş planı, Yaratan'ı kabul edenleri de kapsar, bunlardan en önde gelenleri Müslümanlardır. Onlar (Müslümanlar), İbrahim'e inanırlar ve bizimle (Hıristiyanlarla) beraber; tek, bağışlayıcı ve kıyamet gününde insanları yargılayacak olan Tanrı'ya taparlar (LG 16) (841).

CCC burada, konu hakkında daha fazla bilgi edinilmesi amacıyla, II. Vatikan Konsili'nin, Kilise'nin Diğer Dinlerle İlişkisi Hakkındaki Bildirisi (*Nostra Aetate*)'nin 3. paragrafına bir referans yapar. Bahsedilen referans gerçekten de İslâmiyet ve Hıristiyan-Müslüman ilişkileri hakkında daha fazla bilgi veriyor olsa da, teolojik bağlamda büyük bir katkı yapmamaktadır.

Son olarak, CCC, *Nostra Aetate*'de bahsedilmiş olmalarına rağmen, Budizm ve Hinduizm'den hiç bahsetmeden Kilise ve diğer dinler arasındaki bağı vurgular. Bu bağ, CCC tarafından insan neslinin ortak kökleri ve kaderi olarak görülür (krş. NA 1) (842). Kilise, diğer dinler aracılığıyla da olsa Tanrı'yı aramayı benimser, çünkü Tanrı yaşamın kaynağıdır ve tüm insanlar için kurtuluş ister. Kilise ayrıca, diğer dinlerdeki güzel ve doğruları da benimser. Çünkü bu davranışları "İncil'e hazırlık ve yaşayan tüm insanları aydınlığa kavuşturandan (Tanrı) gelen" olarak algılar (LG 16) (843). Bununla beraber CCC, diğer dinlerdeki dinî davranışların bazı limitlerinin ve hatalarının olabileceğini de kabul eder ve bu yüzden insanlığın birliğinin ve kurtuluşunun merkezi olarak Kilise'yi gösterir (844-845).

Bu inanış CCC'yi "Misyonerlik-Kilise'nin evrenselliğinin bir şartı" (849. paragrafın başlığı) konusunda daha fazla bilgi vermeye iter. Burada, Kilise'nin misyonerlik faaliyetlerinin motivasyonlarından bahsetmek akıllıca olacaktır:

Kim ki, Kutsal Ruh'un gösterdiklerine uyarsa, onlar zaten kurtuluş yoluna girmişlerdir. Fakat gerçeğin emanet edildiği Kilise, yine de onların gerçeğe olan açıklarını gidermek için onlara gitmeli ve onlara gerçeği götürmelidir. Bu yüzdendir ki misyonerlik, kurtuluşun evrensel planının bir parçasıdır.

Kilise'nin misyonerlik faaliyetleri arkasındaki gerçek itici güç ise, tüm insanlar adına Tanrı'yı sevmektir (851).

Bu demektir ki Kilise, misyonerlik faaliyetlerini başarıyla yerine getirmek için:

Tüm insanlarla aynı yolculuğu yapar ve aynı toprak parçasını paylaşır. Bu durum, insanlığın ruhunun Mesih ile yenilenerek Tanrı'nın ailesine katılmasının mayasıdır (GS 40,2) (854).

Sonuç olarak Kilise'nin misyonerlik faaliyetleri, CCC tarafından, henüz İncil'i kabul etmeyenlerle yapılan *saygılı bir diyalog (respectful dialogue)* (CCC metninde altı çizilmiştir) olarak tanımlanmıştır. İnananlar (ki burada belirtmek istenen açıkça Hıristiyanlardır), bu diyalog sayesinde; "Tanrı'nın gizli bir tezahürü olan, insanların içindeki doğruluk ve güzellik kıvılcımlarını" daha iyi anlayabilirler (AG 9) (856).

CCC'nin diğer dinlere gösterdiği özel ilgi oldukça sınırlıdır. Resmi tamamlamak için İlmihal'in kalan kısmında dinlere yapılan referanslar şimdi verilecektir.

Tanrı'ya İman

CCC, imanın ne olduğunu anlatan bir sunuşla başlar. Sonrasında insanın ilâhî kapasitesi üzerine bir bölüm gelir. Bu durumun Latince söylenişi *homo capax Deo* dur. Bu demektir ki, insan Tanrı tarafından ve Tanrı için yaratıldığından, Tanrı arzusu, insan kalbine işlemiştir. Bu yüzden Tanrı, insanı sürekli olarak kendine çeker (27). Burada altı çizilmesi gereken nokta, CCC'nin bu durumun yalnızca Hıristiyan olanlar için değil, tüm insanlar için geçerli olduğunu söylemesidir. Tanrı arzusu, Tanrı arayışı, hem günümüzde ve hem de tarih boyunca, insanların inançlarında ve dinî davranışlarında (dua, kurban, çeşitli ibadet usulleri, meditasyon vs.) vücut bulmuştur. Yukarıda bahsedilen özellikler belirli bir muğlâklık taşısa da; insanın *dinî bir varlık* (CCC metninde altı çizilmiştir) olduğunu açıkça göstermektedir (28).

Sonuç olarak, Tanrı hiçbir zaman kendini arayanları çağırmayı bırakmaz (30). Bu da insan kalbinin, Tanrı'yı tanıma kapasitesinin olumlu yönünü gösterir:

İnsanın Tanrı'yı tanıma kapasitesini savunmak için şu söylenebilir: Kilise, herkese ve herkesle Tanrı'yı konuşma konusunda karardır. Bu kanaat, diğer dinlerle, felsefe ve bilimle ve hatta inançsızlar ve ateistlerle olabilecek bir diyalogun başlangıç noktasıdır (39).

Dinlerin, felsefe ve bilimle ve hatta ateizmle aynı kefeyle konulması ilginç gelebilir. Fakat CCC, bunların her biri ile yapılacak diyalogun aynı olduğunu söylememektedir.

Buradan sonraki bölüm ise Tanrı'nın insanlarla tanışma yollarından bahseder. Bu konu ise Tanrı'nın varlığı ile ilgili olan tartışmaları beraberinde getirir. Bu konuda ilk olarak, ilâhî pedagojiye göre, Tanrı'nın kendini insanlara yavaş yavaş gösterdiği söylenir (53, krş. 199) ve bunun aşamalarından bahsedilir. Dünyanın yaratılışı esnasında bile Tanrı, kendine şahitler göstermiştir. Ta en başında, kendini ilk ana-babamıza göstermiştir (54). Günahkârların günahları yüzünden insanlar arasındaki oluşun parçalanmaya bir cevap olarak, Nuh ile bir anlaşma yapmıştır. Bu anlaşma, ilâhî gücün 'milletler' üzerindeki tasarrufunun bir göstergesidir. Burada 'milletler' den kasıt, "aileleriyle birlikte, kendi topraklarında yaşayan ve kendi dillerini konuşan" tüm insan gruplarıdır (Gen 10:5) (56). Çok tanrılılık ve putperestlikten ileri gelen günahlar yüzünden Tanrı ile yapılan bu anlaşma tehlikeye girmiştir (57), yine de bu anlaşma, 'milletler' var oldukça yani İncil evrensel olarak ilân edildikçe yürürlükte kalacaktır (58). CCC burada, İncil'in evrensel olarak ilân edilmesinin ne anlama geldiğinden ise bahsetmemektedir. Bundan sonra CCC, İbrahim'in çağrısından, İsrail halkıyla yapılan anlaşmadan ve sonrasında ise "tek, mükemmel ve Baba'nın eşsiz işareti" olan Mesih'in gelişinden bahseder (65).

CCC her ne kadar açıkça söylemese de, denilebilir ki; sonradan yapılan anlaşmalar, ne Nuh ile yapılan anlaşmayı yürürlükten kaldırmış, ne de bu anlaşma içinde var olan Tanrı'nın varlığının ifşasını geçersiz kılmıştır. Bununla beraber, İsa Mesih, "arabulucu ve Tanrı'nın varlığının tam anlamıyla kanıtı" dır (III. bölümün başlığı, 63–67). Bu demektir ki, Tanrı'nın varlığına daha güçlü bir kanıt bulunamaz. Her ne kadar Tanrı'nın varlığına daha güçlü kanıt bulunamayacak olsa da bu kanıt, tam anlamıyla anlatılamamıştır. Bu sebeple, bir Hıristiyan, bilincinde ve takdirinde bu Kanıt'ı güçlendirmelidir (66). CCC'de bu konudaki uyarı şöyledir:

Hıristiyan inancı, her ne şekilde olursa olsun, Mesih bünyesinde vücut bulan Kanıt'tan öte ve daha doğru bir kanıtı kabul edemez. Buna örnek, bazı Hıristiyan olmayan dinlerin ve bazı güncel Hıristiyan tarikatların inançlarını üzerine kurdukları 'kanıt'lardır (67).

Bundan sonra gelen bölümlerde, ilâhî Kanıt'ın iletilmesinden (74–100) ve Kutsal Kitap'tan (101–141) bahsedilir. Fakat bu bölümlerin hiçbirinde diğer dinlerden, onların kutsal kitaplarından bahsedilmez. Bunun sebebi, büyük ihtimalle, gerçek Kanıt'ın –ki dikkat edilirse büyük "K" harfi ile yazılır- sadece Mesih bünyesinde vücut bulması olabilir. Benzer olarak, CCC'de, insanın Tanrı'ya cevabı tümüyle Hıristiyan inancı çerçevesinde anlatılmıştır. Diğer taraftan, "bir Hıristiyan için Tanrı'ya inanmak, O'nun gönderdiği peygamberlere inanmayı da gerektirir" (151) cümlesi başka tür inançların da mümkün olabileceğini gösterir.

Yaratan/Yaratıcı

İnanç Esası'nın bir başlığı, Tanrı'dan Yaratıcı olarak bahseder. Burada denir ki, yaratılış, Tanrı'nın kurtuluş planının temeli ve kurtuluş tarihinin başlangıcıdır (280). Daha sonra, diğer dinlerin ve eski kültürlerin dünyanın başlangıcı ile ilgili mitlerine referans yapılır ve Hıristiyan inancı bunlarla ta en başından karşılaştırılır (285). Bu yüzden, her ne kadar insanoglu evrenin başlangıcı ile ilgili bilgileri kendiliğinden keşfedebilirse de, Tanrı zaten bu bilgileri açıklamıştır (286–287). Bu konunun gizeminin devam etmesine rağmen:

Bizler Tanrı'nın, dünyanın ve tarihin tek Hâkim'i olduğuna sıkı sıkıya inanırız. Fakat Tanrı'nın takdiri bizim için bilinmezdir. Ta ki en sonunda, bizim kısıtlı dimağımız öldüğünde... Tanrı'nın yaratma gücü son (Sabbath) *Sebt Günü*'nü (CCC metninde altı çizilmiştir) yarattığında... Tanrı'nın yaratma yolları bizlere malum olacaktır (314).

Burada diğer dinlerden yine bahsedilmez ama yukarıdaki cümle, Tanrı'nın yaratılıştaki planında diğer dinlerin kesinlikle yerleri olabileceğine dair açık bir kapı bırakmaktadır.

Benzer olarak konu, Tanrı'nın sureti içinde yaratılmış olan, insanın kişiliği olduğunda da, CCC evrensel tanımlamalar kullanır. İnsan, güzellikle (zorlama olmadan), inayete Tanrı ile bir anlaşma yapmaya çağrılmıştır ki bu anlaşma, insanın, imana ve ona başka kimsenin sunamayacağı kadar büyük bir sevgiye karşılık verebilmesine imkan sağlar (357). Burada insan neslinin teklifi üzerine özellikle vurgu yapılır. Çünkü tüm nesillerin menşei ortaktır (360). Bu sebeple, birlik ve hayır yasasına göre; insanların, kültürlerin ve halkların çeşitlilikleri inkâr edilmeden tüm insanlar, kardeş kabul edilir (361). Burada değişik dinlerden yine bahsedilmez, ama din kesinlikle kültür sınıflandırması içine girer.

İsa Mesih ve Tanrı'nın Krallığı

CCC'de, Hıristiyan inancının başlıkları, kısımları açıklanırken diğer dinlerden bahsedilmesi veya onların akılda tutulmasını beklemek pek de akıllıca olmaz. Ama CCC, İsa Mesih hakkında konuşurken, Tanrı'nın Krallığı ile ilgili vaaza atıfta bulunur:

Herkes Krallığa dâhil olmaya çağırılır. İlk olarak İsrail Oğulları'na duyurulan bu Mesihî Krallık, dünya üzerindeki tüm milletleri birleştirmeye mukadderdir.

Krallık, özellikle fakirlere ve küçük insanlara aittir (544). Her ne kadar CCC'de açıkça belirtilmediyse de, bu tür insanların sadece Hıristiyanlar arasında bulunmadığını kabul etmek gerekir.

Krallık hakkındaki sorular, Kilise bünyesinde inanç kavramını tekrar gündeme getirir⁵. Kilise, Tanrı'nın halkıdır. Fakat Tanrı'nın Halkı'nın bir araya gelişi, günahla beraber gelen bozulma sonrasında oluşur. Bu birleşme, tüm insanların gözü önünde, "kalbinde Tanrı korkusu olanların ve Tanrı'nın kabul edebileceği iyi şeyler yapanların" (Ac 10:35) (761) içinde gizliden gizliye oluşur. Bu cümle, diğer dinlere mensup olanlar için de uygulanabilir. "Ta Âdem'in zamanından beri, Habil'den beri, seçilmiş olanların sonuncuları, evrensel Kilise'de Baba (Tanrı) ile birlikte olacaktır" (LG 2) (769).

İsa, Tanrı'nın Krallığı'nın geleceğini söyler (763). O'nun havarileri ki, "küçük bir sürü" gibidirler, Tanrı'nın Krallığı'nın tohumu ve başlangıcıdır. Onlar, bir topluluk oluşturmuşlardır ki, bu topluluk, Krallığın tamamlanmasına kadar devam edecek olan bir yapı olarak kalacaktır (765). Bu yapı, Kilise'dir. Yani Kilise, bir 'ayin' ve "Tanrı ile birleşmenin ve tüm insanların birliğini sağlayan bir işaret ve bir araç" olarak görülür (LG 1) (775). Bu da demektir ki Kilise, kendi varlığının ötesinde olan ve ulaşılması gereken bir şeyin işaretidir.

Burada, CCC'nin söylediğinin ötesinde, Katolik teolojisinin bir prensibi vardır. Bu prensip şöyle der: "Tanrı, ayinlerle sınırlı değildir". Diğer bir deyişle, her ne kadar Tanrı, insanlarla ayinler yoluyla haberleşmeyi tercih etse de; diğer türlü yollarla haberleşmekte de özgürdür. Dolayısıyla Kilise de bir 'ayin' olarak nitelendirildiğinden, bu kural Kilise'ye de

5 Kilise ve Krallık arasındaki ilişki için bkz. Jacques Dupuis, Dialogue and Proclamation in Two Recent Documents, in *Bulletin. Pontificium Consilium pro dialogo inter Religiones*, 80 (1992), s. 165-172, özellikle s. 167-168

uygulanabilir. Burada CCC, II. Vatikan Konsili'nin ekümenizm hakkındaki bildirisinden alıntı yapar:

Yalnızca kurtuluşa ulaşmanın evrensel yardımcısı olan Mesih'in Katolik Kilisesi aracılığıyla kurtuluşa ulaşmanın tüm yolları elde edilebilir (UR 3) (816).

'Kurtuluşa ulaşmanın evrensel yardımcısı' terimi CCC'nin Fransızca çevirisinde *moyen général de salut* olarak geçmektedir. Orijinal Latince metinde ise *generale auxilium slutis* olarak geçmektedir. Bu terim, kurtuluş için başka yollar olabileceği kanısını uyandırmaktadır. Sıradaki paragraf da buna kanıt olarak gösterilebilir:

Takdisin ve gerçeğin birçok parçası, Katolik Kilisesi'nin görülebilir sınırlarının dışındadır (819).

Bu sözler diğer Hıristiyan Kiliseleri ve toplumları için direkt olarak geçerlidir, fakat daha geniş bir bakış açısıyla bakıldığında, diğer dinler de bu kapsama alınabilir.

Ayinler/Sakramentler

CCC'nin ayinlerden uzunca bahseden ikinci bölümünde diğer dinlerde var olan 'rahmet/inayet parçaları'ndan bahsedilir. CCC'de, ilâhî pedagojiye göre, ayinler esnasında kullanılan işaret ve sembollerin köklerinin ta yaratılışa, insan kültürüne dayandığı söylenir. Bu işaret ve semboller, Eski Ahit'te daha da açıkça belirtilmiş ve Mesih'in kişiliğinde tamamen açığa kavuşmuştur (1145). Nasıl insanlar birbirleri ile haberleşirken işaret ve sembollere ihtiyaç duyuyorsa, Tanrı ile haberleşirken de işaret ve sembollere ihtiyaç vardır (1146). Bundan sonra da diğer dinlere yapılan atıf gelmektedir:

İnsanlığın büyük dinleri, etkileyici bir şekilde, dinî ayinlerin kozmik ve sembolik anlamlarına şahittirler. Kilise'nin Dualar Kitabı, yaratılışın ve insan kültürünün parçalarını ele alır, inceler ve onlara inayetin işaretlerinin ve Mesih'in yeniden yaratılışının haysiyetini tevdi eder (1149).

Burada anlatılmak istenen, Hıristiyanlığın getirdiği tamamlanma ve bütünlük fikrini vurgulamaktır. Ama bunu saygılı bir şekilde yapar. Daha sonra denir ki:

Mesih'in gizemi... ilân edilmeli, kutlanmalı ve tüm kültürler tarafından yaşanmalıdır. Böylece onlar yok olmaz, aksine yeniden kurtulur ve bu gizeme nail olurlar, gizemle dolarlar (1204).

Katolik Kilisesi tarafından tanınan ayinlerden birisi, nikâh yani evliliğin kutsanmasıdır. CCC onaylar ve der ki,

Evlilik, her ne kadar, yüzyıllar boyunca süregelenmiş değişik kültürler, sosyal yapılar ve ruhanî akımlar içinde çeşitli varyasyonları olsa da, sadece insanî bir kurum değildir (1603).

Burada ‘*Ruhanî akımlar*’ teriminin seçilip kullanılması ilgi çekicidir. Bu terim belki de, sadece diğer dinleri değil, Katolik geleneklerini benimsemiş olan diğer Hıristiyanları da kapsamaktadır. Paragraf şöyle devam eder:

Mamafih, evlilik bağının yüceliği, her kültürde bir şekilde benimsenmiştir (1603).

Hıristiyanlar arasındaki değişik mezhepler arası evlilikler (*karışık evlilik*) ve Hıristiyanlar ile Hıristiyan olmayanlar arasındaki evliliklere (*dinî farklılık*) bu bölümde değinilmiştir. Karışık evlilikler, eşler ve onları evlendiren papazlar açısından özel bir dikkat gerektirirken, evlilikte dinî farklılıklar daha da fazla dikkat ister (1633). Bu konuda CCC şöyle devam eder:

Evlilikte dinî farklılıklar bu gibi sorunları ve zorlukları arttırabilir. Eşler arasındaki inanç farklılıkları, evlilik müessesesi ile ilgili farklı düşünceler, farklı dinî mantaliterler, özellikle çocukların eğitimi söz konusu olduğunda, eşler arasında gerilime sebep olabilir. Bu durum ise, dinî umursamazlık, belirsizlik gibi çok tehlikeli bir günaha teşviki doğurabilir (1634).

Yinede bu gibi evlilikler yasaklanmamış, fakat bu gibi durumlarda Katolik eşe, aynı inancı paylaşmayan, değişik inanca sahip eşin kutsanmasına katkı sağlamak özel görevi verilmiştir. Eğer bu evlilik, Hıristiyan olmayan eşin özgür iradesiyle Hıristiyanlığı kabul etmesi sonucunu doğurursa, bu durum, hem Katolik eş için hem de Kilise için büyük bir mutluluk kaynağı olacaktır (1637).

Ahlakî Zorunluluklar

CCC'nin üçüncü bölümü “*Mesih gibi Yaşamak*” tan bahseder. Bununla beraber, insanın genel olarak, dünya üzerindeki varoluş nedeni ile ilgili bir paragrafta başlar. Bu bölümde, modern toplum için büyük önem arz eden ve dinî çoğulculuktan bahseden birçok görüş de belirtilmiştir.

Tanının sureti biçiminde yaratılmış olan her bir insanoğlu, özgür ve sorumlu bireyler olarak tanınma hakkına sahiptir. Bu durum, özellikle ahlâkî ve dinî konular söz konusu olduğunda, insan kişiliğinin haysiyetinin bir gerekliliğidir (1738).

Bu bakımdan, insan bilincinin önceliğine dikkat çekilmiştir:

İnsan, bilincinin derinliklerinde, üzerine vazife olmayan fakat yine de uyması gereken bir yasanın varlığını keşfetmiştir... Çünkü bu yasa, insan yüreğine Tanrı tarafından işlenmiştir (GS16) (1776).

Böylece:

Sağduyulu bir insan, ahlaki bilincini dinlediğinde, aslında Tanrı'nın sesini duyar (1777).

Bu durum, doğal olarak, dini ne olursa olsun tüm insanlar için geçerlidir. Bilincin önceliğinin toplumsal bağlamda da doğurduğu önemli sonuçlar vardır:

Herkesin iyiliği için, toplumsal yöneticiler insanların en temel ve uzaklaştırılmaz haklarına saygı göstermek zorundadır... Örneğin, 'bilincinin söylediği şekilde davranma hakkı, mahremiyetini koruma hakkı ve hatta dinî konulardaki haklı özgürlükler' (GS 26,2) (1907).

Sonuç olarak:

İnsanın temel haklarını ihlâl eden; cinsiyet, ırk, renk, sosyal durum ve din temelli tüm ayrımcılıkların üstesinden gelinmelidir, çünkü bu durum Tanrı'nın tasarısına aykırıdır (krş. GS 29,2) (1935).

Dinî Özgürlük

Bir Hıristiyan için Mesih gibi yaşamak, her şeyden önce On Emir'e uymaktır. Bunlardan ilki Tanrı'ya tapmaktır. Burada yine tapınma özgürlüğüne değinilmiştir:

Tüm insanlar gerçeği aramak ve bulduklarında inançla peşinden gitmekle yükümlüdür. Tabii ki burada kastedilen her şeyden önce Tanrı ve O'nun Kilise'sidir. (DH 1)...Bu durum, diğer dinlere duyulan 'içten saygı'yla da tezat oluşturmaz. Çünkü diğer dinler çoğu zaman, "tüm insanları aydınlatan, gerçeğe doğru yayılan ışık huzmeleri yayarlar" (NA 2) (2104).

Tanrı'ya gerçekten tapınma zorunluluğu meselesi, insanı hem toplumsal hem de bireysel olarak ilgilendirir. Bu sebeple:

Bir Hıristiyan'ın sosyal görevi, insanların içinde bulunan gerçeğe duyulan aşkı ve güzelliği uyandırmaktır. Bu da onlardan (Hıristiyanlardan), evrensel Kilise'nin içinde bulunan gerçek dinin tapınma kurallarını öğretmelerini ister (krş. DH1) (2105)⁶.

6 Burada ve II. Vatikan'ın çeşitli belgelerinde (krş. LG 8) kullanılan, 'içinde bulunmak' terimi hakkında birçok şey söylenebilir. Bu terim, her ne kadar, konuya tam bir açıklama getirmese de açık bir bağlantıyı ortaya koymaktadır. Yani bu terim, gerçek dinin sadece Kilise içinde var olduğunu söylememekte; fakat Kilise içinde bulunması gerektiğini söylemektedir. Bu

Bu sözden şu sonuç çıkmaktadır:

Belirli sınırlar dâhilinde; hiç kimse bireysel veya toplumsal olarak, ya da tek başınayken veya birileri ile birlikteyken, dinî meseleler hakkındaki inançlarına karşı hareket etmeye zorlanamaz (DH 2) (2106).

Devlet, şunu göz önünde tutmalıdır:

Eğer, şartlar gereğince, belirli bir zümrenin dinî inançları, Devlet'in anayasal organları tarafından tanınmışsa; o zaman tüm vatandaşların ve dinî toplulukların dinî özgürlükleri de tanınmalı ve bunlara saygı gösterilmelidir (DH 6) (2107).

Daha sonra, Dördüncü Emir'in açıklanması esnasında, bir kimsenin ebeveynlerine saygı gösterilmesi konusu, otoriteye saygı gösterilmesi düşüncesine kadar genişletilmiş ve burada CCC, dinî çoğulculuk kavramını değişik bir açıdan ele almıştır. CCC burada der ki: Bazı zengin toplumlar, güvenlik veya maddî kazançların zedelenmemesi için, *yabancıyı* içlerine kabul etmeye daha meyilli olurlar (2241). Burada, zengin ülke vatandaşlarının, yabancıнын kendi dininde ibadet etmesine izin vermesi gerektiği konusunda bir şey söylenmemektedir. Burada söylenen, göçmenin, geldiği ülkenin dinî ve maddî miraslarına saygılı olunması gerektiğidir (2241).

Dua

CCC, Hıristiyan duasının çok güzel bir açıklaması, sunumu ile biter. CCC, burada da konuyu genelden özele doğru açıklar. Öyle ki, tüm insanlar Tanrı'ya ihtiyaç duyar ve bu ihtiyacını dua ile açığa vurur. Tüm dinler, insanın bu isteğine şahittir (2566). Yine de ilk hareket Tanrı tarafından gelir:

Yaşayan ve gerçek Tanrı, tüm insanları dua ile gizemli bir karşılaşmaya çağırır. Tanrı'nın bu sevgi dolu hareketi, dua da ilk başta gelir. İnsanın hareketi ise Tanrı'nın ilk hareketine bir cevap niteliğindedir (2567).

Yaratılış, duaların esin kaynağıdır. Buna örnek, ilk meyvenin sunumu gösterilebilir. Burada Nuh'un gösterdiği fedakârlığa atıfta bulunulur. Bu fedakârlık Tanrı tarafından kabul görmüştür. Çünkü kalpten gelmiştir, makul ve doğrudur. CCC der ki:

Bu kalitedeki dualar, tüm dinlerde böylesi makul insanlar tarafından yaşatılır (2569)

terim hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. F. Sullivan, The Significance of the Vatican II Declaration that the Church of Christ 'subsists in' the Roman Catholic Church, in R. Lotourelle (ed.), *Vatican II: Assesment and Perspectives Twenty-Five years After (1962-1987)*, Vol. II, Paulist Pres, New York/Mahwah, 1989, s. 272-287.

Sonuç

Papa II. Jean Paul, daha önce onaylamış olduğu CCC'nin yayımlanmasını emrettiğinde şu şekilde kabul edilmesi gerektiğini söylemiştir:

CCC, Kutsal Kitap, havarilerin gelenekleri ve Kilise'nin eğitim otoritesi (ecclesial magisterium) tarafından aydınlatılmış olan, Kilise inancının ve Katolik doktrininin bir patlamasıdır.

Papa, CCC'yi "inancın öğretilmesi için en emin kaynak"⁷ olarak tanımlamıştır.

CCC, büyük hacmine rağmen her şeyi söylemez. Dinî çoğulculuk konusuna ve bu konunun Kilise'ye ne ifade ettiğine de fazlaca değinmez. Mamafih, II. Vatikan Konsili'nin dinî özgürlükler ile ilgili düşüncelerini tam olarak yansıttığından diğer dinlerle ilişkiler konusunda siyasi bir kaynak olarak kullanılabilir, hizmet edebilir.

CCC, her konuda son sözü söylemez. Çünkü Papa'nın da belirttiği üzere, sadece Kutsal Yazılara ve Geleneğe değil magisteriuma göre de yazılmıştır. Magisterium, Kilise kendi doğası ve görevini daha iyi anladıkça ve yeni durumlar ortaya çıktıkça sürekli gelişme gösterir. Bu bağlamda, Kilise'nin diğer dinlerle olan ilişkisini oldukça derin anlatacak daha yeni bir ilmihal yayınlanması da her zaman mümkündür.

7 Papalık Yasası *Fidei depositum*, 11 Ekim 1992, CCC'ye giriş olarak yeniden basılmış bölüm, s. 5-9; alıntı 8. sayfadan yapılmıştır.

